

KRI NOVEMBER '84

AANHOUDINGSEENHEDEN

Onnodig geweld, provokatie, zware mishandelingen en willekeurige arrestaties. Het optreden van de aanhoudingseenheden van de ME levert een onafgebroken stroom van klachten op. De nieuwe trend: zo min mogelijk zichtbaar politiegeweld en zoveel mogelijk arrestaties. Het geweld van de 'stillen' vindt dus vooral buiten het bereik van de televisiekamera's plaats. Anoniem en onkontroleerbaar.

Ze waren er weer, bij de ontruiming van het Amsterdamse kraakpand Singel 114, de aanhoudingseenheden, de agenten in burger vermomd als aktievoerder. Hoofdkommissaris Valken was gelukkig met het relatief hoge aantal arrestaties. De Amsterdamse korpsleiding zat na de gebeurtenissen in de Ferdinand Bolstraat te springen om een bewijs van krachtbaarheid. De 'stillen' hebben hun werk gedaan. Enige maanden eerder beschreef brigadier J. Standaar, kommandant van een van de Amsterdamse aanhoudingseenheden, in het Algemeen Politieblad de positieve invloed van de aanhoudingseenheden op het ME-optreden. "Het opzetten en continueren van deze eenheden heeft dan ook een hoge prioriteit," stelt de aanhoudingschef.

Eén ding verzwijgen al deze lovende woorden: de onafgebroken stroom van klachten en kritiek die de aanhoudingseenheden sinds hun eerste optreden oproepen; van onnodig geweld en zware mishandelingen tot provokatie en eigenmachtige optreden.

Een voorbeeld. Op 1 juni dit jaar waren in Nijmegen akties gepland tegen de kortingen op de uitkeringen en de komst van de kruisraketten. Aanleiding was de komst van premie Lubbers naar een kongres van Oranjevereniging en een CDA-bijeenkomst voor de Europese verkiezingen met landelijke kopstukken. De akties gaan gewoon door als Lubbers zich een paar dagen van te voren afmeldt. De politie heeft zich grondig voorbereid en schermt kongres en verkiezingsbijeenkomst met veel personeel af.

Aan het begin van de middag is de situatie rustig, bijna saai; de demonstratie begint een beetje te verlopen. Onverwachts schiet de vlam in de pan, als een aantal mannen zich op twee demonstranten stortten die rustig op een muurtje wat zitten te praten. Een aanhoudingsgroep van de politie, zoals later blijkt. Andere betogers bemoeien zich ermee, woedend om het plotselinge geweld. De meesten denken in eerste instantie dat het om een knokploeg gaat. De mannen maken zich niet als politie bekend. Nog meer mensen worden achter de politie-linies geleurd en in een busje afgevoerd. Charges volgen en er vallen flinke klappen. Extra politie snelt toe en het blijft tot in de avond onrustig.

De stillen verrichten nog meer arrestaties, in

totaal tien, en blijven de rest van de dag zeer provocerend in hun busje rondrijden. Wie is er nu uit op geweld?

De arrestaties krijgen begin september een vervolg voor de Arnhemse rechtbank. Van de tien verdachten zijn er dan nog maar vier over. De andere zaken zijn geseponneerd. Eén zelfs nog vlak voor de zitting; de arrestant heeft een klacht ingediend wegens mishandeling door een lid van de aanhoudingseenheid tijdens het vervoer in het arrestantenbusje. In andere gevallen gaat het om onduidelijke of onbeduidende feiten en zou de lengte van het voorarrest de straf wel eens kunnen overtreffen.

Ook in de zaken die wel voorkomen, gaat het om lichte feiten: het gooien met een kluit aarde, belediging van een politieagent en het strijken

van twee CDA-vlaggen. Zelfs de officier van justitie geeft toe dat het nu niet direkt om 'halszaken' gaat. Bagatel-zaken is de typering van een van de advocaten die zich afvragen hoe vervolging voor dit soort onbeduidendheden te rijmen valt met de klaagzangen van politie en justitie over de overstelpende werkdruk.

Aanhoudingseenheden zijn dus niet langer een uitsluitend Amsterdamse aangelegenheid. In november 1982 besloten de ministers van justitie en binnenlandse zaken tot de oprichting van een achttal aanhoudingseenheden als geïntegreerd onderdeel van de ME; drie bij de mobiele eenheden van de rijkspolitie en vijf gerekruteerd uit de gemeentepolitie van Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht, Enschede, Arnhem, Groningen en Eindhoven. De eenheden hebben een regionale functie.

Op dat moment liepen er al verschillende 'experimenten'. Met name de Amsterdamse politie was op eigen initiatief al ver gevorderd. In oktober 1980 begon een eerste Amsterdamse eenheid met een drieweekse opleiding. Tegenwoordig vindt de training plaats bij het Opleidingscentrum Mobile Eenheden Gemeentepolitie in Woensdrecht. Het programma is volledig op Amsterdamse leest geschoeid.

De rijkspolitie experimenteerde onder weer bij de Dodewaard-aktie in september 1981 al met een aanhoudingseenheid, die toen was samengesteld uit leden van de al bestaande arrestatieteams. Leden van die teams zijn gespecialiseerd in het oppakken van 'vuurgevaarlijke criminelen' en 'terroristen'.

Bij gebrek aan voldoende personen uit die categorieën, althans in Nederland, werd gezocht naar ander werk voor de arrestatieteams. Overigens konden die teams als enige bij de politie beschikken over snelvuurwapens, zoals voor het eerst bleek bij een operatie in Breukelen (1977), waar een van de potentiële arrestanten omkwam door een regen van kogels.

Een aanhoudingseenheid bestaat (zonder chauffeurs) uit dertig personen. Een (hoofd)inspekteur als kommandant en een brigadier als verbindingsman, daaronder vier aanhoudingsgroepen van zes agenten onder leiding van een groepskommandant. Van de zes zijn er

twee belast met waarneming een aanhouding, de 'pakkers', één met berichtgeving aan de groep en drie met de afscherming van de aanhouding. De eenheid hoeft niet bij elke gelegenheid op volle sterkte te opereren. De aanhoudingsman kan uit elk korpsonderdeel (recherche, uniform- of verkeersdienst) komen, en het gaat om een deeltijdfunctie.

Het rollend materieel van een aanhoudingseenheid bestaat uit een kommando-auto ("een niet als zodanig te herkennen politievoertuig") en vier "beschermde gerasterde" bussen. In de bussen is reserve-kleding aanwezig zodat de leden van een aanhoudingsgroep snel van kleding kunnen verwisselen om herkenning te voorkomen.

Brigadier Standaar schrijft over de aanhoudingseenheden alsof hun optreden zich in werkelijkheid zo afspeelt als dat in een dertigtal officiële instructies is vastgelegd. Het Nijmeegse voorbeeld laat goed zien op welke punten de aanhoudingseenheden in de praktijk heel anders kunnen uitpakken. In dit geval kunnen ontsparingen niet worden afgedaan met de verwijzing naar bijzondere omstandigheden, de gewelddadige ontruimingsakties in Amsterdam waar de politie onder zware druk komt te staan, stenen moet trotseren, enzovoorts. Doorgaans het argument waarmee kritiek op het optreden van aanhoudingseenheden in Amsterdam snel in de vergeethoek moet raken.

De kern van de taak van de aanhoudingseenheden is de "grootste reellenmakers te identificeren, door hen gepleegde strafbare feiten te observeren en hen aan te houden" (Standaar). Dat is ook het motto waaronder de aanhoudingseenheden in het leven zijn geroepen. Na Vondelstraat en Kroningsdag 1980 moesten volgens de regering de 'aanstichters', de 'harde kern van de relesschoppers', de 'plegers van ernstige strafbare feiten' het doelwit van het arrestatiebeleid zijn.

Volgens de richtlijnen moet dat met uiterste terughoudendheid gebeuren: alleen optreden tegen strafbare feiten "die voldoende zwaar zijn". Tegen kleine feiten zoals bijvoorbeeld het omtrekken van een verkeersbord, wordt in principe niet opgetreden, stelt een toelichting. Bij de arrestaties in Nijmegen was absoluut geen sprake van een 'harde kern' of van zware strafbare feiten. Het ging om onbenulligheden. Ook bij verschillende gelegenheden in Amsterdam bleek een flink deel van de arrestanten te bestaan uit toeschouwers, toevallige voorbijgangers of mensen die niet méér misdeden dan aanwezig zijn bij een protestaktie. Zonder verdere vervolging konden die dan ook weer naar huis. Maar niet na eerst enkele uren, een dag of zelfs meerdere dagen vast te zitten. De willekeur van de arrestaties is een steeds terugkerend punt in de klachten over de aanhoudingseenheden.

De politie heeft meer doelstellingen met de aanhoudingseenheden. Zo mogens volgens een toelichting op de richtlijnen voor de

aanhoudingseenheden 'stillen' wel tegen kleine behandelen en de discipline moeten opbrengen dat ook de speciale eenheden van de politie zich feiten optreden, als men met de aanhouding wil om liever terug te treden dan het vuurwapen te nauwelijks aan voorschriften storen. bereiken dat de identiteit van een bepaalde ver-trekken.

dachte wordt vastgesteld, of om mensen met "De in de bus geplaatste arrestant wordt rustig een "leidersrol" enige tijd uit de roulatie te ha-toegesproken door de aanhoudingsman", len. Interne stukken over het functioneren van schrijft brigadier Standaard. Verhalen over het aanhoudingseenheden tijdens de betoging tegen arrestantenvervoer na de ontruiming van de de Dodewaardse kerncentrale in september Lucky Luyk laten een heel andere werkelijk-1981 noemen bovendien: het zaaien van paniek heid zien. Veelzeggend is de aanbeveling van en onrust onder aktievoerders en ordeverstoor- een interne onderzoekskommissie van de Am- ders en het versterken van het gevoel binnen de sterdamse politie na de Lucky Luyk-ellen. Die eigen gelederen. commissie vond het raadzaam voortaan busjes

Gerard Legebeke

"Indien er sprake is van een rustige situatie dient in te zetten waarin politiemensen en arrestanten een aanhoudingseenheid niet aanwezig te zijn", gescheiden van elkaar vervoerd kunnen wor- luidt richtlijn 21. Soms kan een aanhoudings- den. Standaard geeft ook zelf nog een staaltje eenheid de ME vragen om een charge uit te van het geweldsdenken: volgens hem moet iede- voeren, schrijft brigadier Standaard. In vaktaal: re arrestant, rustig of niet, geboeid worden ver- "Een goede keep moving vanuit de mobiele voerd, "zodat de kans dat hij of zij nog verzet eenheid is van belang voor een hoog aanhou- biedt, tot een minimum beperkt blijft." In de dingspercentage." Uiteraard, voegt hij daaraan officiële richtlijnen is dat nergens terug te toe, moet zo'n charge ook vanuit het oogpunt vinden.

van de openbare orde gerechtvaardigd zijn. De laatste twee grote ontruimingsakties in Am- sterdam geven een verschuiving van de gewelds-

In Nijmegen zorgde het optreden van de aan- toepassing te zien van de ME zelf naar de aan- houdingseenheden. De ME heeft weinig gedaan rustige situatie alsnog de vlam in de pan sloeg. bij de ontruimingsaktie van Singel 114. Het wer- De charge die de politie moest uitvoeren om de kelijke geweld speelde zich af buiten het oog stillen dekking te geven, was uit het oogpunt van de televisiekamera's door de stillen. Ano- van openbare orde helemaal niet nodig. Er wa- niem en onkontroleerbaar.

ren op dat moment op die plaats nauwelijks de- monstranten aanwezig. Het heeft er veel van Grootchalig politieoptreden wordt weg dat aanhoudingseenheden als ze eenmaal een publiciteitsslag; zo min mogelijk zichtbaar aanwezig zijn, ook kost wat kost optreden en politiegeweld met een maximaal zichtbaar resul- zelfs het optreden van de ME kunnen bepalen. taat. Zoveel mogelijk arrestaties, dat was hier In Amsterdam leidde dit verschillende keren tot het devies van de politie, vertelde de Amster- volkomen eigenmachtig opereren van de 'stil- damse politievoorlichter Klaas Wilting na de len' die in busjes door de stad raceten en in ware ontruiming van Singel 114. Wat de officier van strafexpedities aktievoerder (of wie daarvoor justitie daar verder mee doet is zijn zaak, vindt werd aangezien) op straat standrechtelijk af- Wilting. Er opereerden in dit geval volgens hem tuigden zonder tot arrestatie over te gaan. Poli- 40 à 50 'stillen'.

tieknoekploegen noemde de Amsterdamse PvdA Het aantal van maar liefst 33 arrestanten was de aanhoudingseenheden. mede mogelijk door de sinds april vernieuwde Officiel moet een aanhoudingseenheid altijd Algemene Plaatselijke Verordening in de samen met een ME-eenheid opereren. De kom- hoofdstad, die bij ordeverstoringen preventieve mandant moet verbinding houden zowel met de arrestaties mogelijk maakt (zie KRI 6/83). Vol- staf op het hoofdburo als met de ME-komman- op kans voor de aanhoudingseenheden om danten en zijn eigen groepskommandanten. Bij fors te skoren. Tweederde van de arrestanten een aanhouding moet de stille zich aan de arres- bij Singel 114 is opgepakt op grond van dit tant als politiemans bekend maken. Standaard: APV-artikel.

"Dat is mogelijk door nagenoeg gelijktijdig met Voor observatie had de politie naast 'verken- de vlakke hand op de bovenkant van de rug van ningseenheden' onder de demonstranten de be- de verdachte te slaan onder het uitroepen van schikking over een helikopter met video-appa- 'politie u bent aangehouden', terwijl de andere ratuur die beelden doorseinde naar het hoofd- hand de bovencarm van de verdachte grijpt." Als buro. Vandaaruit kregen de aanhoudingseenhe- de verdachte dat al hoort, de omstanders waar- den signalementen door. Tijdens de Dode- schijnlijk niet. En dat kan weer tot tumultueuze waard-aktie in september 1981 experimenteerde de politie al met zo'n helikopter.

Ook een andere 'vinding' van Dodewaard duikt Voorop in alle kritiek op de aanhou- dingseenheden staat de buitensporige hoevel- op het moment weer op. Bij de officiële oprich- ting van de aanhoudingseenheden in november heid geweld: van regelrecht mishandeling tot 1982 is afgesproken dat aanhoudingseenheden veelvuldig dreigen met vuurwapens. Een rode en arrestatielcams geen personeel meer zouden draad die loopt van de metrorellen en de 'Grote uitwisselen. De verontwaardiging over het kei- Wetering' in 1980 via Dodewaard 1981 en de hardc optreden van de arrestatielcamleden die 'Lucky Luyk' in 1982 - een voorlopig diepte- in Dodewaard de aanhoudingseenheden be- punt waarin Amsterdam een paar dagen afdaalt manden, lag nog vers in het geheugen. Maar nu naar een uitzonderingstoestand à la Chili - naar bevestigt woordvoerder Hagemans van de Arn- 'Wyers' en 'Singel 114' nu. Toch stellen de offi- hemse politie dat van de Arnhemse aanhou- ciële richtlijnen dat de aanhoudingseenheden dingseenheid ook leden van het Arnhemse ar- het aan te wenden geweld tot een minimum die- restatieteam, de Groep Bijzondere Opdrach- nen te beperken, arrestanten korrekt moeten ten, deel uitmaken. Een zoveelste aanwijzing.